WWF Suomi
Lintulahdenkatu 10
00500 HELSINKI

Puh (09) 7740 100
wwf.fi
panda.org

Ympäristövaliokunta 15.6.2022

Asia: WWF Suomen lausunto koskien asiaa ”U 44/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kestävien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista ja direktiivin 2009/125/EY kumoamisesta”

WWF Suomi kiittää lausuntomahdollisuudesta ja lausuu seuraavaa.

Markkinakelpoisuusvaatimus hyvä lähtökohta – ekosuunnitteluvaatimuksissa täydennettävää

Luonnonvarojen ylikulutuksesta johtuvat akuutit ympäristöongelmat, etupäässä ilmastokriisi ja luontokato, uhkaavat yhteiskuntien mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää inhimillistä hyvinvointia[1]. Valtioiden yhteinen luonnon monimuotoisuutta käsittelevä tiedepaneeli IPBES toteaa, että nykytrendien jatkaminen johtaa siihen, että kestävän kehityksen tavoitteita ei saavuteta[2]. Luonnon monimuotoisuuden ja talouden yhteenkytkeytymistä tarkastellut ns. Dasguptan raportti[3], toteaa, että luontokadon syynä ei ole ainoastaan markkinahäiriö vaan perinpohjaisempi yhteiskunnan institutionaalinen kyvyttömyys rajoittaa taloudellisen toiminnan ympäristövaikutuksia. Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpano sekä YK:n puitteissa valmisteilla olevan kansainvälisen luontopolitiikan (CBD, Convention on Biological Diversity) politiikkakehikko vaativat voimakkaampia toimia jokaiselta yhteiskunnalliselta toimijalta. Yritysten toimet ja niitä koskeva ohjaus ovat keskeisessä roolissa tämän systeemisen muutoksen aikaansaamisessa.

EU:ssa on useita erilaisia lainsäädäntöaloitteita käynnissä kestävyyssiirtymän vauhdittamiseksi yritysten toimin. Ekosuunnitteluasetus on yksi hyvä keino kestävyyssiirtymän konkretisoimiseksi ja sen aikaansaamiseksi, mutta se ei luonnollisestikaan ole täydellinen keino. Kuten edellä on todettu, luonnonvarojen ylikulutuksen purkaminen on välttämätön ehto kestävän kehityksen toteutumiselle. Ekosuunnitteluasetus keskittyy tuotteiden ympäristöllisen laadun parantamiseen, mutta siinä ei ilmeisesti aseteta minkäänlaisia määrällisiä tavoitteita luonnonvarojen kokonaiskulutuksen vähentämiseksi. Toki asetuksen sisältämät tuotteiden elinkaaren pidentämiseen ja kiertotalouden lisäämisen toimet ovat tärkeitä keinoja luonnonvarojen kokonaiskulutuksen vähentämisessä, mutta kuten on kokemusperäisesti huomattu, tämän kaltaiset tehokkuusparannusten ympäristöhyödyt ovat käytännössä tulleet syödyksi kasvaneen kulutuksen johdosta (ns. rebound-ilmiö). Ekosuunnitteluasetuksessa ei liene minkäänlaisia elementtejä tämän rebound-ilmiön hillitsemiseksi. Ilman ylikulutuksen purkamista ei ole kestävää kehitystä.

---

[1] https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcosc.2020.615419/full

[2] https://ipbes.net/sites/default/files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_en.pdf

[3] https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/957629/Dasgupta_Review_-_Headline_Messages.pdf

Muutamia havaintoja vahvuuksista ja heikkouksista koskien itse asetusehdotusta ja valtioneuvoston kantaa, sekä niitä koskevia WWF:n suosituksia:

Vahvuudet

- Asetusehdotuksen ylivoimaisena vahvuutena voi pitää markkinakelpoisuusvaatimusta (3 artikla). Vain asetuksen mukaiset tuotteet on mahdollista saattaa EU-markkinoille. Tämä vaikuttaa vahvalta lähtökohdalta vaikuttavalle sääntelylle. Heikkojen tuotteiden markkinoille pääsyn ehkäisy on eduksi ympäristölle, kansalaisille/kuluttajille sekä vastuullisille yrityksille.
    - Valtioneuvoston kanta ei erikseen näyttäisi mainitsevan tästä asiasta mitään. Valtioneuvosto vaikuttaa kuitenkin tukevan tätä lähtökohtaa. Olisiko asiasta syytä mainita selvästi myös kannassa?
- Asetusehdotuksen tuotteita koskevat ekosuunnitteluvaatimukset (2 luku) sisältää melko kattavan listan aihealueita (mainitut noin yhdeksän aihealuetta tuotteiden kestävyydestä jätteiden syntymiseen). Näiden pohjalta on mahdollista säädellä useita tärkeitä tuotteiden ominaisuuksia. Vaatimuslista ei kuitenkaan ole riittävä. WWF:n esittämät vahvistusehdotukset on esitetty jäljempänä säädösehdotusten heikkouksien kohdalla.
- Digitaalinen tuotepassi voi hyvin toteutettuna olla oiva keino tuotteiden kestävyyden parantamiseen.

Heikkoudet

- Kestävyyssiirtymän toteuttaminen välttämättä aiheuttaa muutoksia tuotanto- ja kulutusrakenteessa ja tämä lienee myös ekosuunnitteluasetuksen tavoite. Jos asetuksella on tarkoitus saada aikaan vaikuttavuutta kestävyyssiirtymän suuntaan, niin tällä tulee olemaan vaikutuksia talouden toimijoille ja mahdollisesti myös kuluttajille. Siksi erityistä huolta aiheuttaa ehdotuksen pääasiallisen sisällön kuvauksessa (U-kirje, s. 4) mainitut varaukset koskien kuluttajahintojen nousua ja talouden toimijoiden kilpailukykyvaikutuksia. Jos asetusehdotukseen kirjoitetaan valmiiksi sisälle ehto, että merkittävät vaikutuksia ei saa syntyä, niin oletettavissa on jälleen iso kasa niin sanottua feel good -lainsäädäntöä, joka näyttää siltä, että asialle tehdään jotain, mutta todellista ohjausvaikutusta ei synny.
    - Asetuksen tavoitteiden toteutumisen sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta on huolehdittava, mutta valtioneuvoston kantaa tulisi täydentää siten, että mainitut varaukset poistetaan tai niitä lievennetään siten, että ympäristötavoitteiden toteutumisesta tulee ensisijainen tavoite. Heikompien tuotteiden poistaminen markkinoilta on joka tapauksessa kuluttajien ja vastuullisten yritysten etu. Niitä yrityksiä, jotka eivät tähän muutokseen pysty sopeutumaan, ei ole syytä suojella mainitun kaltaisilla (nykyistä, ekologisesti kestämätöntä) kilpailukykyä suojelevilla perusteluilla.
- Asetusehdotuksen ekosuunnitteluvaatimuksen huomattavat puutteet liittyy i) alkuperätiedon ja alkutuotannon kestävyysvaatimusten puutteisiin, sekä ii) puutteisiin raaka-aineiden käytön suhteuttamisesta luonnonvarojen ylikulutukseen. Täysin

välttämätön vaatimus minkään tuotteen kestävyyden varmistamiseksi on tieto käytettyjen raaka-aineiden tarkasta alkuperästä alkutuotantoon asti sekä tämän alkutuotannon kestävyyden varmistamisesta. Tämä näkökulma näyttäisi puuttuvan ekosuunnitteluvaatimuksista täysin. Samoin vaatimuksissa ei näyttäisi olevaan minkäänlaista varmistusta siitä, että tässä lausunnossa edellä mainittu rebound-ilmiö olisi huomioitu. Tuotteisiin käytettyjen luonnonvarojen määrää tulisi arvioida suhteessa nykyisen luonnonvarojen ylikulutuksen tilanteeseen, joka on Suomessa noin 3-10 -kertaista kestävään tasoon nähden eri mittarein arvioituna.
    - Nämä edellä mainitut näkökulmat tulisi lisätä valtioneuvoston kantaan ja Suomen tulisi vaatia niiden sisällyttämistä ekosuunnitteluasetukseen.
- Valtioneuvoston kannassa on seuraava huolestuttava maininta: ”Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tunnistetaan myös ekologisesti kestävästi ja vastuullisesti tuotettujen uusiutuvien raaka-aineiden mahdollisuudet kestävän tuotepolitiikan edistäjänä esimerkiksi osaltaan korvaamassa uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä.” Jos tämä tarkoittaa esimerkiksi nykyisten suomalaisten puubiomassojen käyttöä, niin on syytä todeta (kuten ilmastopaneeli toteaa), että muiden materiaalien korvaaminen puun käytöllä itse asiassa lisää ilmastovaikutuksia ennemmin kuin vähentää niitä. Lisäksi yli 75 % Suomen metsien luontotyypeistä on uhanalaisia, joten puun käyttö ei ole myöskään luonnon monimuotoisuuden kannalta tällä hetkellä kestävää. Tällä hetkellä ei ole perusteltua esittää yleistä toteamusta, että muiden materiaalien korvaaminen nykyisin markkinoilla olevilla uusituvilla raaka-aineilla tuottaisi ympäristöhyötyjä.
    - Edellä mainitun kaltainen yleinen linjaus tulisi poistaa valtioneuvoston kannasta, koska vaarana on, että sillä asetetaan perustelematon lähtöoletus uusiutuvien raaka-aineiden paremmuudesta ja luodaan ”ohituskaistaa” uusiutuville raaka-aineille, joiden todellisista ympäristöhyödyistä ei ole varmuutta.
    - Toisaalta valtioneuvoston kanta toteaa delegoitujen säädösten osalta ”Sääntelyn … vaatimuksilla tulee vaikuttaa todistettavasti materiaalitehokkuuden parantamiseen tai muiden ympäristövaikutusten pienentymiseen”. Tämä on hyvä ja vahva kirjaus. Myöskään tästä syystä valtioneuvoston kannassa ei tulisi mainita mitään viittauksia, jotka on tulkittavissa yleiseksi lähtöoletukseksi uusiutuvien raaka-aineiden paremmuudesta. Ongelmallista uusiutuvien raaka-aineiden ympäristövaikutusten kohdalla on muun muassa se, että esimerkiksi elinkaariarviointien menetelmissä luonnon monimuotoisuusvaikutusten arvioinnin käytännöt ovat vielä puutteellisia ja useissa tapauksissa uusiutuvien raaka-aineiden hankinnan vaikutuksia ekosysteemien hiilinieluihin ei oteta huomioon, mikä vääristää käsitystä todellisista ilmastovaikutuksista (lisää seuraavassa kohdassa). Tällöin esimerkiksi tavanomainen elinkaariarviointi ei välttämättä ole riittävä keino todellisten ympäristövaikutusten arvioimiseksi.
- Uusiutuvien raaka-aineiden hankinnan vaikutuksia ekosysteemien (maankäyttösektorin) hiilinieluihin ja -varastoihin ei usein arvioida elinkaariarvioinneissa (nk. biogeeninen hiili). Puun käytön osalta näin on tapahtunut vain alle 10 prosentissa

elinkaariarvioinneista[4]. Tämä on hyvin merkittävä puute, koska usein biogeenisen hiilen huomiotta jättäminen osoittaisi esimerkiksi puupohjaisten tuotteiden olevan ilmaston kannalta muita materiaaleja parempia. Jos puun hankinnan vaikutukset metsien hiilinieluihin otettaisiin huomioon, niin lähes poikkeuksetta käy ilmi, että puun käytöllä ei olekaan oletettuja ilmastohyötyjä. Esimerkiksi ilmastopaneelin tuore raportti käsittelee asiaa laajasti[5].
    - Valtioneuvoston kantaan tulisi lisätä mainita, että ekosuunnitteluasetuksessa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota biogeenisen hiilen sisällyttämiseen arviointeihin.
- Digitaaliseen tuotepassiin olisi hyvä mahdollisuus liittää tuotteen ja sen raaka-aineiden alkuperästä ja tuotannon kestävyydestä. Tämä tietysti vaatisi sitä, että se olisi yksi asetuksen suunnitteluvaatimuksista.

Lisäksi mainittakoon yleinen huomio siitä, että tehokas toimeenpano ja sen riittävä resurssointi on tärkeää lainsäädännön vaikuttavuuden kannalta. Tässä lausunnossa sitä näkökulmaa ei pystytty arvioimaan syvemmin.

Maailman Luonnon Säätiö (WWF)
Suomen Rahasto sr.

Jari Luukkonen
suojelujohtaja

Jussi Nikula
suojelun neuvonantaja

[4] https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Hakkuiden_lisaaminen_ei_edista_Pariisin_(63330)
[5] https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2022/05/ilmastopaneelin-raportti-3-2022-metsat-ja-ilmasto-hakkuut-hiilinielut-ja-puun-kayton-korvaushyodyt.pdf